

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 47

(2004–2005)

Om lov om endringer i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 18. februar 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Det norske eksportkontrollregelverket ble utarbeidet på siste halvdel av 1980-tallet. Kontrollen utøves på grunnlag av lov, forskrift og varelistes. Regelverket er begrenset til å omfatte kontroll med leveranser som kan tjene til å utvikle et lands militære evne, og reflekterer bl.a. ikke leveranser til ikke-statlige aktører. Det dekker derfor ikke i tilstrekkelig grad alle problemstillinger relatert til dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

Etter terroranslagene 11. september 2001 har det internasjonale samfunn iverksatt nye tiltak og styrket eksisterende retningslinjer for å søke og hindre at våpen, militært materiell og sensitive flerbbruksvarer kommer i hendene på terrorister. Utgangspunktet er i mange tilfelle De forente nasjoners sikkerhetsrådsresolusjon 1373 (2001) som pålegger medlemslandene å treffe nødvendige tiltak mot terrorisme, herunder ved nasjonal lovgivning og kontrolltiltak. Videre forutsetter sikkerhetsrådsresolusjon 1540 (2004) at medlemslandene har plikt til å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen gjennom nasjonale tiltak og kontrollordninger rettet mot ikke-statlige aktører, herunder innføring og effektiv håndhevelse av lovgivning.

Norge deltar i alle relevante multilaterale eksportkontroll- og ikke-spredningsregimer. Disse er etablert av leverandørland for å legge til rette for samarbeid om og koordinering av nasjonale tiltak hvor siktemålet er å hindre spredning av konvensjonelle våpen og masseødeleggelsesvåpen. For en nærmere redegjørelse av de multilaterale regimene hvor Norge deltar, vises til Stortingmelding nr. 41 (2003 – 2004) om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2003, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid.

I tillegg til forpliktelsene som følger av det multilaterale samarbeidet og relevante resolusjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd, har regjeringen besluttet å følge EUs praksis på eksportkontrollområdet. Innenfor EU er det gjort vedtak om en rekke tiltak på eksportkontroll- og ikke-spredningsområdet i lys av faren for spredning av konvensjonelle våpen og masseødeleggelsesvåpen, bl.a. til terrorister og uansvarlige land.

For bedre å reflektere dagens politiske situasjon, foreslår departementet å endre lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven).

Endringsforslagene tar sikte på at strategiske varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger skal underkastes samme kontroll som våpen og annet militært utstyr. Det vil bli gitt

nærmere regler om gjennomføringen i forskrifts form.

1.2 Høringen

I tråd med gjeldende retningslinjer er de foreslåtte endringene i eksportkontrollloven sendt på høring til Justis- og politidepartementet, Finansdepartementet, Forsvarsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Statens strålevern.

Uttalelse fra Justis- og politidepartementet er innarbeidet i proposisjonen. Det redegjøres nærmere for dette i proposisjonens kapittel 3. De øvrige høringsinstansene hadde ikke merknader.

2 Gjeldende regelverk

2.1 Generelt

Den norske eksportkontrollen er i stor grad basert på det multilaterale samarbeidet som er beskrevet i Stortingsmelding nr. 41 (2003 – 2004). Kontrollen utøves på grunnlag av lov, forskrift og varelistes. For å sikre håndhevelse av en ansvarlig eksportkontroll i Norge er det etablert et nært samarbeid mellom Utenriksdepartementet, Tollvesenet og Politiets sikkerhetstjeneste. I kongelig resolusjon av 18. desember 1987 nr. 967 gis Utenriksdepartementet fullmakt til å utøve den fullmakt som i henhold til eksportkontrollloven av 18. desember 1987 nr. 93 er tillagt Kongen.

2.2 Eksportkontrollloven

Utgangspunktet i eksportkontrollloven er, med mindre unntak er gitt, at all eksport av varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk, eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Dette gjelder også for ytelse av tjenester. Det kan videre settes vilkår for tillatelsene. Loven hjemler også mulighet for forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge, norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet.

Etter lovens § 2 første ledd har enhver plikt til å gi Utenriksdepartementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller tilhørende forskrifter blir fulgt. Loven setter straff for den som forsettlig utfør

er eller søker å utføre varer, teknologi eller tjenester i strid med loven eller forskrift gitt i medhold av den. Tilsvarende gjelder for overtredelse eller forsøk på overtredelse av vilkår satt i medhold av loven, eller uriktige opplysninger gitt i forbindelse med søknad om lisens. Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, er straffen bøter eller fengsel inntil fem år eller begge deler.

2.3 Forskrift til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi.

I forskrift av 10. januar 1989 nr. 51 har Utenriksdepartementet fastsatt nærmere bestemmelser til gjennomføring av utførselsreguleringen. Forskriften forutsetter at det utarbeides lister over de varer som omfattes av reguleringen.

Utenriksdepartementet har utarbeidet to lister som beskriver hvilke varer som krever tillatelse for utførsel fra norsk tollområde:

- Liste I omfatter våpen og militært materiell, og dekker i praksis Wassenaar-samarbeidets militære liste. Denne listen legges også til grunn innenfor rammen av EUs adferdskodeks for våpeneksport.
- Liste II omfatter sensitive flerbruksvarer. Denne listen er en sammenstilling av flerbrukslistene vedtatt innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. I praksis benytter Norge listen som er vedtatt innenfor rammen av EUs flerbruksregime.

3 De konkrete endringsforslagene

Til endringene i § 1 første ledd

I eksportkontrollloven § 1 første ledd heter det i dag at:

«Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum».

Departementet foreslår at lovens § 1 endres som følger:

«Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produk-

ter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, *samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffelovens § 147 a første ledd*, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum».

Formålet med endringen er å styrke adgangen til å avslå søknader om utførsel av sensitive varer regulert i henhold til eksportkontrollregelverket når varene kan benyttes til å utøve terrorhandlinger.

Utformingen av endringsforslaget er i tråd med Justisdepartementets uttalelse.

Det vil bli gitt nærmere regler om gjennomføringen av lovendringen i forskrifts form.

Til endringene i § 1 annet ledd

Dagens § 1 annet ledd i eksportkontrollloven ble tatt inn ved lov 22. juni 1990 nr. 35 for å sikre kontroll med formidling av salg av våpen og militært materiell mellom tredjeland. I lys av det endrede trusselbildet er det behov for å utvide denne kontrollen til også å omfatte strategiske varer og teknologi, herunder særlig sensitive flerbruksvarer.

Bakgrunnen for forslaget er å sikre hjemmel til å hindre at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge, samt norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger, uten særskilt tillatelse, formidler salg av strategiske varer og teknologi fra et fremmed land til et annet eller på annen måte bistår ved slikt salg. Et rammeverk for lovlige aktiviteter på nasjonalt nivå vil bidra til å styrke den internasjonale kontrollen med formidling med strategiske varer og teknologi, herunder særlig sensitive flerbruksvarer, og dermed begrense mulighetene for ulovlig handel på dette området.

På denne bakgrunn foreslås følgende tillegg i eksportkontrolllovens § 1 annet ledd:

«Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge

og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. *Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.*»

Forslaget er i tråd med Justisdepartementets uttalelse i høringsrunden.

Hvilke strategiske varer og teknologi som skal omfattes av kontrollen vil bli nærmere beskrevet i forskrift 10. januar 1989 nr. 51 om utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi. I første rekke gjelder det visse særlig sensitive kjernefysiske varer (kjernemateriale, anlegg og utstyr som beskrevet i Utenriksdepartementets liste II, Kategori 0, NSG Part 1). Ved at lovteksten er utformet mer generelt, kan regelverket enkelt endres gjennom forskriftsendring dersom det oppstår behov for å sikre kontroll med slik formidling av andre produkter.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringene vil ikke få økonomiske konsekvenser av betydning. Gjennomføring av utvidet kontroll vil likevel kunne medføre noe administrativt merarbeid for eksportkontrollapparatet. Det forutsettes at kontrollen kan utøves innenfor gjeldende budsjettammer.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

I

I lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. skal § 1 lyde:

Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, *samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffelovens § 147 a første ledd*, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. *Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.*

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

II

Ikrafttredelse

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.